

045/1 HATTEBERGVASSDRAGET

FYLKE: Hordaland
Kommune: Kvinnherad
Nedbørfelt: 71 km²
Toppunkt: 1426 moh.
Utløpspunkt: 0 moh.
Marin grense: 87 moh.
Kraftpotensial: 150 GWh
SP-kategori: -
Økonomiklasse: 2
Naturgeogr. region: 37c, 76

Vassdraget ligger vest for Folgefonni med utløp ved Rosendal på østsiden av Hardangerfjorden. Hattebergvassdraget er et av tre vassdrag mellom Folgefonni og Hardangerfjorden som vurderes i Verneplan IV.

Klimaet er oseanisk. Årsnedbøren i Rosendal er 1694 mm. Nedbøren øker mot øst og høyereliggende deler av feltet hører til de mest nedbørrike områdene i landet og mottar rundt 4000 mm på årsbasis.

Nedbørfeltet består av to grener som drenerer omtrentlig like store arealer. Hattebergelva drenerer de østlige deler av feltet og har sine kilder ved foten av den sørlige delen til Folgefonni. Delfeltet er rikt på vann mellom 600 og 1000 moh. med Svartavatnet på ca 1,3 km² som det største. Nedenfor vannet renner hovedelva gjennom flere mindre vann og fra det siste, Prestavatnet, er et stort fall ned til bunnen av Muradalen. Dalbunnen er forholdsvis flat og omgitt av bratte dalsider. Før utløp i sjøen slutter Melselva, som drenerer den nordlige delen av vassdraget, seg til Hattebergelva. Denne grenen har utspring i Juklavatnet ved foten av Juklavasstinden. Her ligger nedbørfeltets høyeste topp. Herfra renner elva nordover med jevnt fall ned til Myrdalsvatnet. Dette er nedbørfeltets største innsjø med et areal på 1,7 km². Fra utløp av vannet som strekker seg SV-NØ renner Melselva sørvestover gjennom den åpne Melsdalen der den østlige dalsiden når opp i mer enn 1300 moh.

Berggrunnen består av gabbro og granitt. De mektigste løsmasseavsetningene finnes i bunnen av de to hoveddalførene, Muradalen og Melsdalen.

Varmekjære treslag som svartor, eik, hassel og ask går opp til ca 250 moh. Høyere opp, i den mellom-boreale sone, er det foruten furu og bjørk stort innslag av gråor. Skoggrensen ligger nær 800 moh.

Det går veier inn i begge hoveddalførene, henholdsvis til Myrdalsvatnet og til Mura som ligger innerst i Muradalen ved Murabotn. Her ligger en kraftstasjon og en rørgate. Vassdragets nedre deler er sterkt påvirket av jordbruksdrift og i dalsidene opp til 300-400 moh. er store arealer tilplantet med gran. Til disse områdene går det flere skogsbilveier. I fjellområdene er vegetasjonen sterkt beitepåvirket. Både Svartavatnet og Prestavatnet er regulert ca 3 m til kraftformål. Hattebergsvassdraget er drikkevannskilde for området. Inntaket ligger i Muradalen nedstrøms kraftverket.

Naturfaglige verdier

Vassdraget er ikke brepåvirket og betegnes som middels godt egnet som typevassdrag. Det dekker de fleste vegetasjonstyper en kan forvente å finne i regionen. Den sterke menneskelige innvirkningen gjør vassdraget lite egnet som referansevassdrag. På Folgefonnhalvøya er det tidligere ikke vernet vassdrag.

Geofag

Vassdraget inneholder de fleste typer formelementer som er representative for Folgefonnhalvøya. Nedbørfeltet gir et instruktivt bilde av glasiale og resente prosesser, samt av isavsmeltingsforløpet. Vassdragets egenart kjennetegnes ved spesielt store moreneakkumulasjoner med ravineutvikling, ved Muradalens og særlig Melsdalens munning. Det er også mye breelvmateriale opp til marin grense. Muradalen er en typisk botndal som er hengende i forhold til bassenget ved Rosendal. Her ligger den

imponerende Hattebergfossen.

*Middels verneverdi ***

Botanikk

Det er ikke registrert vegetasjons- eller naturtyper som kan karakteriseres som sjeldne. Det er heller ikke registrert sjeldne eller truede karplanter. Artsantallet ligger rundt gjennomsnittet for vassdrag i området. Nedbørfeltet inneholder de fleste vegetasjons- og naturtyper en kan forvente å finne i denne regionen og har derfor verdi som typevassdrag.

*Middels verneverdi ***

Landfauna

Hattebergvassdraget har få våtmarkslokaliteter. Svartand er registrert i et potensielt hekkevann. Lirype, fjellrype og orrflughar gode forekomster. Spurvefuglfaunaen er rik i gråorskogene i nedre deler av vassdraget. Bl.a. hekker hvitryggspett og dvergspett her. Nedbørfeltet har flere egnede rovfugllokaliteter. Vassdraget er ornitologisk godt egnet som type- og referansevassdrag. Hjort er viktigste hjortedyr, mens rådyr og elg forekommer som streifdyr. Bjørn og jerv har sannsynligvis fast tilhold i området, mens gaupe er streifdyr.

*Stor verneverdi ****

Vannfauna

Langs de nedre delene av de to grenene er det store jordbruksområder og tett bosetning. Her ligger pH-verdiene i elvene mellom 5,5 og 5,9. I de øvre delene er pH-verdiene ned mot 5,0. Vassdraget er karakteristisk med de mange høytliggende vannene. Prestevatnet har en tett, selvrekrutterende ørretbestand av fin kvalitet. I Svartavatnet har det blitt satt ut fisk, siste gang i 1970. Gyteforholdene her er sparsomme, men vellykket rekruttering skjer enkelte år. Også de andre vannene har stort sett gode ørretbestander. Totalt er det 4,5 km laks/sjøørretførende elvestrekninger, 1,5 i Hattebergelva og 3 km i Melselva.

*Stor verneverdi ****

Kulturminneverdier

Ved fjorden er det en markant konsentrasjon av funn fra hele forhistorisk tid. Det har vært store gravfelt på Nes og Skåla. Rike funn fra disse og et skattefunn med gull- og sølvsaker på Hatteberg tyder på at bygda var et viktig senter i Hardanger i jernalderen, med stor bosetting. Her er derfor et interessant potensial for belysning av marginalbosetting og utmarksbruk. Kvinnherad kirke er en steinkirke i romansk-gotisk stil fra 1200-tallet. På Mel, som var storgård i middelalderen, ligger det en kirketuft etter et gårdskapell.

Av nyere tids kulturminner står baroniet Rosendal i en særstilling. Godset ble opprettet som baroni i 1678. Hovedbygningen fra 1665 er i renessansestil med barokke utsmykninger og er enestående i Norge. Rosehagen ble anlagt på samme tid og landskapsparken etter engelske forbilder ble utbygd i 1850-1870-årene. Hattebergelva og -fossen spiller en sentral rolle i det totale visuelle inntrykket av hage- og parklandskapet. Husmannsplassen Træo har sammenbygd stove og løe, typisk for mindre bruk i Kvinnherad. Ellers i Rosendal finnes verdifull gårdsbebyggelse. Ved fjorden er det bl.a. interessante bygninger tilknyttet skipsbyggeri, sjøbuer og hus i sveitserstil, som Rosendal Gjestgiveri. Det er mange minner etter stølsdriften i området, vår- og sommerstøler og stølsveier. Mange stølsbus er av stein, som rekken av sammenbygde bus på Bjørndalssetra. Ved utløpsosen i Myrdalssvatnet ligger sju naust. Muradalen har et tradisjonelt jordbruks- og beitelandskap med bl.a. en rekke steingjerder.

Området er rikt på kulturminner som dekker et langt tidsrom. Anleggene knyttet til Norges eneste baroni representerer et unikt kulturminne. Det har kulturhistoriske verdier i landssammenheng, og

betydelige opplevelsesverdier. Kulturminnene og kulturlandskapet for øvrig har kunnskapsverdier i lokal og til dels regional sammenheng. Vassdraget er et sentralt landskapselement og bidrar til å øke opplevelsesverdiene.

*Meget stor verneverdi *****

Friluftsjnteresser

Landskapet i nedbørfeltet er rikt på kontraster mellom ulike natur- og kulturelementer, og har således store opplevelseskvaliteter. Relativt god tilgjengelighet og et godt utbygd stinett gjør at det egner seg godt til ulike typer friluftslivsaktiviteter. Vassdraget har lakseelver og gode fiskevann. Området egner seg godt både til kortere fotturer, dagsturer og langturer, og har både lokale, regionale, nasjonale og til dels internasjonale brukere. Det har nasjonal verdi som område for fjellklatring, breklatring og brevandring.

*Meget stor verdi *****

Landbruksinteresser

Det er til sammen 36 bruk innen nedbørfeltene til Hattebergvassdraget og Guddalselv med et samlet jordbruksareal på 2110 da. Melk- og kjøttproduksjon er viktigste driftsformer. Fjellbeitene er gode. Det er vanskelige driftsforhold for skogbruket. Godt fiske i elva har en viss økonomisk betydning også for landbruket.

*Middels/stor verdi **(*)*

Kraftressurser

I Samlet plan er det vurdert en rekke prosjekter som omhandler vassdragene på vestsiden av Folgefonnhalvøya fra Bondhuselva til Blådalselva. Et av disse er en "takrenne"-overføring fra Fønderdalen via Svartavatnet i Hattebergelva til Blådalsvatnet med inntak av bl.a. Æneselvi og Furebergselvi. Prosjektet kan gi en kraftøkning på ca 500 GWh midlere årsproduksjon billig kraft i et utvidet Blåfalli, og ble plassert i kategori III (12) i Samlet plan. I Hattebergelva er det i dag et kraftverk, Muradalen kraftverk, som utnytter en del av fallet mellom Prestavatnet og kote 187 i elva. Det er planer for opprusting og utvidelse av kraftverket ved bl.a. å flytte inntaket opp til Prestavatnet, flytte utløpet litt utover i dalen og øke slukeevnen på maskinene. Eksisterende regulering av Svartavatnet og Prestavatnet holdes uforandret. Opprustingen vil kunne gi inntil 77 GWh midlere årsproduksjon ny billig kraft. Prosjektet er til vurdering i Samlet plan. I alt er kraftpotensialet i Hattebergelva ca 150 GWh og de fleste utbyggingsmulighetene er billige.